

**RESPONS AHLI PAS TERHADAP PILIHAN RAYA
DAN KERJASAMA POLITIK**
Response of PAS Members toward Their Party's Coalition

¹NUR AYUNI MOHD ISA

²ZAID AHMAD

³AHMAD TARMIZI TALIB

*Jabatan Pengajian Kenegaraan & Ketamadunan, Fakulti Ekologi Manusia,
Universiti Putra Malaysia, 43400 Serdang, Selangor*
'nurayunisa@gmail.com' 'zaid_a@upm.edu.my' 'tarmizi@upm.edu.my'
Dihantar: 9 Februari 2018 / Diterima: 26 September 2018

Abstrak Parti Islam Se-Malaysia (PAS) telah menyertai kesemua pilihan raya, iaitu sejak tahun 1955 sehingga kini dan merupakan parti pembangkang yang paling lama di Malaysia. PAS telah menjalinkan kerjasama politik sebanyak lima kali dengan pelbagai parti bermula pada tahun 1974–2016. Kajian ini bertujuan untuk mengkaji respons ahli PAS terhadap pilihan raya dan kerjasama politik yang disertai oleh PAS. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dan juga kuantitatif. Bagi pemerolehan data kualitatif, pengkaji menggunakan dokumen-dokumen rasmi PAS seperti teks-teks ucapan dasar dalam mesyuarat agung (muktamar) tahunan dan khas PAS, dokumen rasmi PAS dan manifesto PAS. Pengumpulan data kuantitatif pula adalah melalui survei menggunakan borang soal selidik yang dilaksanakan ketika perhimpunan Mesyuarat Agung (Muktamar) Tahunan PAS ke-63 (2017). Kajian ini melibatkan 253 responden yang terdiri daripada ahli PAS sahaja. Analisis data menunjukkan bahawa majoriti responden, iaitu lebih 90 peratus bersetuju PAS menyertai pilihan raya sebagai alat untuk mencapai tujuan, matlamat dan perlembagaan parti. Bagi kerjasama politik atau *tahaluf siyasi* pula majoriti responden, iaitu lebih 90 peratus merasakan ia sebagai satu keperluan untuk merealisasikan cita-cita Islam. Hasil kajian ini memberi gambaran umum dengan bukti empirikal bahawa respons ahli PAS terhadap pilihan raya dan juga kerjasama politik adalah seiring dengan ideologi perjuangan PAS.

Kata kunci: Pilihan raya, kerjasama politik, ideologi politik, PAS.

Abstract The Islamic Party of Malaysia (PIMP) is longest established opposition party in Malaysia and has participated in all general elections since 1955. PAS has formed political alliances five times with various parties starting from 1974 -2016. This study aims to examine the response

of PAS members towards elections and the political cooperation that PAS has engaged in. This study adopts both qualitative and quantitative research methods. For qualitative data, documents such as keynote speech texts in the Annual Muktamar, the Special PAS meetings, official PAS documents and the PAS manifesto were examined. Quantitative data was derived from a survey questionnaire administered during the 63rd Annual PAS Muktamar in 2017. This study involved 253 PAS members as respondents. Analysis of the data indicated the majority of the respondents (more than 90%), agreed that PAS's participation in elections were means of achieving its objectives, mission and party constitution. In terms of political alliances or tahalufsiyasi the majority of the respondents (more than 90%) perceived it as a requirement in the realisation of Islamic ideals. The findings of this study provides a general overview with empirical evidence that point to PAS members' responses towards elections and political alliances as being in line with the ideology of the party's struggle.

Keywords: Election, political coalition, political ideology, PAS.

PENDAHULUAN

PAS ditubuhkan pada 24 November 1951 dan merupakan sebuah gerakan Islam yang menjadikan politik sebagai satu wasilah atau alat untuk menegakkan Islam di negara ini. PAS dipilih sebagai subjek kajian kerana ia merupakan salah satu parti yang unik di Malaysia. PAS dilihat sebagai sebuah parti yang eksklusif, yang membawa agenda Islam walaupun berada dalam masyarakat yang terdiri daripada pelbagai agama di Malaysia dan merupakan parti yang menyertai kesemua pilihan raya, iaitu sejak tahun 1955 sehingga kini. PAS masih teguh dan bertahan dalam arena politik negara dan telah beberapa kali menyertai kerjasama politik dengan pelbagai latar belakang parti, termasuk pihak kerajaan mahupun pembangkang.

Dalam konteks demokrasi, PAS dilihat mengatur beberapa strategi dan mengambil inisiatif dengan menjalankan diplomasi dan kerjasama politik bersama parti-parti lain yang berlainan dan bertentangan dengan prinsip dan ideologi PAS itu sendiri. Selain itu, PAS juga memperkenalkan konsep tahaluf siyasi yang mempunyai definisi dan syarat-syaratnya yang tersendiri untuk menjalankan kerjasama politik.

Kali pertama PAS bekerjasama dan menyertai gabungan adalah pada 17 Januari 1974, bersama *United Malays National Organisation* (UMNO), *Malayan/Malaysian Indian Congress* (MIC) dan *Malayan/Malaysian Chinese Association* (MCA) yang dinamakan sebagai Barisan Nasional (BN). PAS bersetuju menyertai BN kerana ia adalah sebuah ‘gabungan parti politik,’ bukannya ‘pertubuhan politik.’ PAS berada dalam BN sehingga ia dipecat dari pakatan politik itu pada 13 Disember 1977.

Seterusnya, pada tahun 1986, PAS telah memilih untuk bekerjasama dengan Parti Rakyat Malaysia (PRM) dan menamakan gabungan itu sebagai Harakah Keadilan Rakyat (HAK). Pada pilihan raya seterusnya, iaitu pada tahun 1990 dan 1995, PAS telah menyertai Angkatan Perpaduan Ummah (APU) bersama beberapa parti, iaitu Parti Melayu Semangat 46 (S46), Barisan Jemaah Islamiah Semalaysia (BERJASA), Parti Hizbul Muslimin Malaysia (HAMIM) dan Kongres India Muslimin Malaysia (KIMMA). Kesemua parti ini terdiri daripada ahli-ahli yang beragama Islam. Gabungan pakatan ini berakhir pada tahun 1996.

Dalam pilihan raya umum 1999 dan 2004 pula, PAS memilih untuk bekerjasama dengan Parti Tindakan Demokratik (DAP), Parti Keadilan Nasional (KeADILan) dan Parti Rakyat Malaysia (PRM) yang dinamakan Barisan Alternatif (BA). Namun pada 21 September 2001, DAP mengumumkan pengundurannya dari BA. Pada pilihan raya umum tahun 2008 dan 2013, PAS meneruskan semula kerjasama dengan parti yang sama iaitu DAP dan PKR yang dinamakan Pakatan Rakyat (PR). Selepas PRU 214, PAS menjalin kerjasama dengan UMNO.

PRINSIP DAN KEPERCAYAAN TERHADAP SISTEM DEMOKRASI DAN PILIHAN RAYA

Sebagai sebuah parti politik dalam sistem demokrasi berparlimen, penyertaan PAS dalam pilihan raya dan kerjasama politik adalah satu perkara yang tidak dapat dielakkan. PAS telah menyertai pilihan raya sejak pilihan raya umum (PRU) yang pertama pada tahun 1955 sehingga kini. Namun begitu, PAS dan pemimpin utamanya mempunyai pandangan dan pendirian yang tersendiri tentang pilihan raya. PAS menganggap pilihan

raya merupakan satu pendekatan yang perlu diambil untuk mencapai tujuan, matlamat dan perlembagaan parti terutamanya untuk menegakkan syariat Islam (Mohd Asri,1982), (Yusof Rawa,1989), (Fadzil Noor, 1995), dan (Hadi Awang, 2012).

“Seperti sama-sama kita maklumi bahawa pilihan raya adalah suatu wasilah atau jalan dan cara untuk mencapai ghaib dan matlamat kita seperti mana yang tercatat dalam perlembagaan kita, iaitu matlamat kita seperti mana yang tercatat dalam perlembagaan kita, iaitu matlamat amar ma’ruf dan nahi munkar. Sebagai suatu wasilah maka kita ikut serta menyemarakkan suasana demokrasi yang menjadi amalan negara kita, ini sesuai dengan igtihad dan ikhtiar politik serta kemampuan kita” (Mohd Asri, 1982¹).

“Apabila kita memilih penyertaan dalam pilihanraya sebagai suatu pendekatan dan aktiviti, maka kita tidaklah keseorangan dalam pemilihan ini” (Yusof Rawa, 1989²).

“Pilihan raya adalah wasilah perjuangan PAS. Sementara matlamat kita ialah mencapai keredzaan Allah SWT Pilihan raya dan kegiatan pas yang lain adalah mekanisme untuk mencapai matlamat itu” (Fadzil Noor, 1995³).

“PAS tetap memilih demokrasi menyertai pilihanraya sebagai wasilah, dari dahulu hingga kini, walaupun berdepan dengan demokrasi tanpa moral yang menjadi senjata UMNO/BN yang memegang tampuk pemerintahan sekian lama di negara kita ini” (Hadi Awang, 2012⁴).

Penyertaan PAS dalam pilihan raya bukanlah semata-mata untuk merebut kuasa tetapi merebut kebaikan daripada mendapat kuasa untuk melaksanakan syariat Islam. Bagi PAS, persaingan dengan parti lain dan menjatuhkan lawan adalah adat pertandingan dalam pilihan raya, tetapi tujuan utamanya adalah ingin mengambil alih pimpinan pemerintahan bagi melaksanakan dasar parti dan melaksanakan hukum-hukum berlandaskan Islam (Zulkifli Muhammad, 1964 dan Mohd Asri, 1968).

PAS mempunyai definisi kemenangan yang tersendiri di mana kemenangan yang dimaksudkan bukanlah setakat memenangi kerusi yang dipertandingkan dalam pilihan raya tetapi juga adalah kemenangan untuk

menuju akhirat. Bagi PAS, walaupun kalah dalam mana-mana pilihan raya, tidak bermaksud PAS kalah di akhirat. Segala usaha dan pengorbanan ahli PAS dalam pilihan raya akan mendapat ganjaran pahala disisi Allah SWT (Hadi Awang, 2004). Kemenangan yang dimaksudkan oleh PAS melalui penjelasan Hadi Awang ialah kemenangan di akhirat dan dengan mendapat reda Allah SWT:

“Kemenangan yang mahu dicapai adalah sebahagian dari usaha mendapatkan reda Allah SWT. Kita berjuang siang dan malam adalah kerana mencari reda Allah SWT. Justeru itu, marilah kita pastikan diri kita semua, dan jemaah yang menjadi platform perjuangan kita memenuhi syarat kemenangan yang telah digariskan oleh Islam dengan makna kemenangan yang sebenar” (Hadi Awang, 2015⁵).

Sementara itu, kemenangan dicapai dalam pilihan raya, ia adalah untuk merealisasikan prinsip amar makruf nahi munkar dan melaksanakan cita-cita Islam yang menjadi matlamat partinya (Asri 1983; Rawa, 1989). Pendekatan PAS menyertai pilihan raya adalah pendekatan yang sama dengan gerakan Islam di seluruh dunia seperti Mesir, Sudan, Turki dan Pakistan (Rawa, 1989) dan Fadzil Noor (1994). Dalam pada itu, PAS menjadikan pilihan raya sebagai pentas jihad dan perjuangan dalam mencari keredaan Allah SWT. Bagi PAS, kemenangan yang diperoleh adalah disebabkan keizinan Allah dan disebabkan dasar perjuangannya yang tidak berubah. Yang berubah hanya strategi dan pendekatan sahaja.

“Dalam pilihan raya itu PAS sebenarnya bukan berhadapan dengan parti kerajaan saja tetapi berhadapan dengan kerajaan pusat dan kerajaan-kerajaan negeri serta seluruh agensi-agensinya, malah dibantu oleh kuasa besar dunia dan kunci-kuncunya. Ini bererti parti pemerintah dengan kekuatan kerajaan dan politiknya, sekali pun dibantu oleh mustakbirin tidak mampu berhadapan dengan PAS. Dengan izin Allah, selagi PAS tegas atas dasar aqidahnya, tidak sesiapa selain Allah dapat memusnahkan kita. Kecuali kita beranjak dari pendirian itu” (Hadi Awang, 2004).

Kemenangan menjadi matlamat dalam setiap perjuangan. PAS juga tidak terkecuali dari mempunyai matlamat untuk menang. Namun konsep kemenangan yang diterapkan oleh pimpinan PAS kepada ahlinya ialah

mencapai kemenangan akhirat dan bukan setakat kemenangan dalam pilihanraya sahaja. Hadi Awang (2015), menjelaskan;

“Kemenangan juga hendaklah dikaitkan dengan kemenangan di akhirat yang merupakan kemenangan yang sebenar. Walaupun pejuang-pejuang Islam itu kalah atau gugur di medan peperangan atau sebarang medan perjuangan lain, namun pada hakikatnya mereka telah beroleh kemenangan. Kemenangan inilah yang menjadi matlamat sebenar di dalam perjuangan Islam” (Hadi Awang, 2015).

PRINSIP DAN KEPERCAYAAN TERHADAP KERJASAMA POLITIK/TAHALUF SIYASI

PAS mempunyai prinsip dan syarat tersendiri terhadap kerjasama politik yang dinamakan tahaluf siyasi. *Tahaluf siyasi* yang diguna pakai oleh PAS mempunyai syarat-syarat tertentu dan berlandaskan al-Quran dan al-sunnah. Konsep *tahaluf siyasi* yang dikemukakan oleh PAS adalah atas nama Islam yang berdasarkan kepada pertimbangan hukum daripada al-Quran dan Sunnah dan bukannya dibuat atas dasar semangat perkauman (Hadi Awang, 2010).

Tahaluf siyasi merujuk kepada persefahaman antara parti politik yang lain untuk tujuan bekerjasama dan bantu-membantu menghadapi lawan yang merbahaya (Hadi Awang, 1988). Definisi *Tahaluf* diperincikan lagi dalam Laporan Jawatankuasa Pengkaji *Tahaluf Siyasi* seperti berikut:

“*Tahaluf* adalah perjanjian dan pakatan di antara kaum atau kumpulan (parti) di antara dua pihak atau lebih untuk mewujudkan persefahaman dan kerjasama bantu membantu bagi menghadapi lawan atau musuh yang lebih besar dan merbahaya atas tujuan untuk menegakkan keadilan, mencegah kemungkaran dan menegakkan yang *ma'ruf* serta apa-apa jua tujuan murni yang lain yang dibenarkan oleh Islam” (Hadi Awang, 1988).

Terdapat enam perkara garis sempadan *tahaluf siyasi* berdasarkan dalil-dalil yang dikemukakan oleh Majlis Syura Ulama iaitu;

- a. *Tahaluf* mestilah dijadikan wasilah untuk menegakkan Islam, memperkukuhkan kedudukan umat Islam serta membuka ruang untuk pelaksanaan Islam.

- b. *Tahaluf* mestilah dipastikan dasar-dasar Islam dapat dipertahankan.
- c. *Intima* hendaklah diberikan kepada kepimpinan PAS, bukan kepada pakatan *tahaluf*.
- d. *Tahaluf* hendaklah dijadikan ruang dan medan menyampaikan dakwah.
- e. Matlamat kemenangan Islam tidak boleh menghalalkan *tahaluf* secara mutlak.
- f. Majlis Syura Ulama mempunyai kuasa membuat keputusan mengenai kesinambungan *tahaluf siyasi* berdasarkan kepada *masalah* dan *mafsadah syar'iyah* dari semasa ke semasa.

Tahaluf Siyasi yang dibuat oleh PAS dengan parti-parti politik lain hendaklah mempunyai titik persamaan dalam sesuatu isu, tetapi pada masa yang sama tidak menghilangkan PAS daripada identiti Islamnya (Hadi Awang, 2009). Namun begitu, menurut Nik Muhammad Zawawi Salleh (2010), walaupun kerjasama di atas titik persamaan seperti menentang kezaliman UMNO dan BN, *tahaluf* dengan parti non-Islamik atau pihak non-Islamik perlu dikaji semula sekiranya ia boleh menyebabkan berlakunya;

1. Halangan kepada penegakan negara Islam.
2. Kedudukan orang Islam tergugat.
3. Disyaratkan untuk tidak melaksanakan syariat Islam.

Seterusnya, *tahaluf* bukanlah semata-mata bermatlamat untuk mencapai kemenangan. Jika pun mencapai kemenangan melalui *tahaluf siyasi*, ia haruslah tidak menghakiskan dasar-dasar Islam. Hal ini demikian kerana Islam bukan sahaja bermatlamatkan kemenangan semata-mata, tetapi bermatlamatkan kemenangan yang melaksanakan keadilan melalui pelaksanaan dasar-dasar Islam dalam kerajaan dan pemerintahan (Nik Muhammad Zawawi Salleh, 2010).

Tahaluf bukan hanya sekadar untuk politik semata-mata tetapi tujuan utamanya adalah untuk dakwah, kebajikan dan lain. *Tahaluf* tidak terhad hanya untuk menghadapi pilihan raya, malah boleh berlaku selepas pilihan raya. Tanpa *tahaluf* parti politik masih boleh bersama kerana *tahaluf* bertujuan untuk mencapai matlamat yang sama sahaja, namun dalam perkara lain mereka boleh bersama.

Terdapat dua pertimbangan sebelum sesuatu kerjasama itu dibuat iaitu pertimbangan hukum dan kemudian pertimbangan politik. Jika didapati tidak melanggar dengan hukum, maka syura menyerahkan kepada parti dan pimpinan untuk membuat keputusan yang bersesuaian dengan pertimbangan politik. Setelah selesai perbincangan dalam parti, maka PAS dan parti-parti politik lain akan duduk dan setuju dengan beberapa syarat yang kemudiannya bermuafakat melalui persetujuan dengan isi kandungan dokumen yang dibuat bersama (Tuan Ibrahim, Idris Ahmad, Hashim Jasin, Fadli Ghani, 2017). Justeru, keputusan melakukan *tahaluf siyasi* ini bukanlah dibuat secara individu tetapi merupakan keputusan daripada Jawatankuasa Politik dan Jawatankuasa PAS Pusat dan diputuskan oleh Majlis Syura Ulama (Hadi Awang, 2008).

Oleh itu, kajian ini adalah untuk mengenal pasti respons ahli PAS terhadap penyertaan PAS dalam pilihan raya dan juga kerjasama politik. Sejauhmana ahli PAS melihat konsep pilihan raya dan kerjasama politik yang disertai?

METODOLOGI

Kajian ini menggunakan reka bentuk kajian secara kualitatif dan kuantitatif. Bagi pemerolehan data kualitatif, pengkaji menggunakan dokumen-dokumen rasmi PAS seperti teks-teks ucapan dasar dalam mesyuarat agung (muktamar) tahunan dan khas PAS, dokumen rasmi PAS dan manifesto PAS. Dokumen-dokumen ini dirujuk bagi mendapatkan fakta tentang hal-hal yang berkaitan pilihan raya dan kerjasama politik PAS. Proses analisis kandungan ucapan presiden dalam muktamar PAS menerusi dokumen-dokumen yang berkaitan kajian dijalankan dengan menjelaskan seberapa tepat yang mungkin tentang apa yang dimaksudkan oleh teks serta menstrukturkan semula data tersebut dalam bentuk yang boleh difahami dan dipersembahkan dalam kajian ini. Kajian ini mengaplikasikan kaedah survei dengan menggunakan borang soal selidik. Proses pengumpulan data dilaksanakan ketika perhimpunan Mesyuarat Agung (Muktamar) Tahunan PAS ke-63 (2017) berlangsung. Data dianalisis secara deskriptif. Kajian ini hanya melibatkan responden yang terdiri daripada ahli PAS sahaja. Seramai 253 orang responden terlibat dalam kajian ini.

DAPATAN KAJIAN

Jadual 1 Taburan jantina

JANTINA	n	%
Lelaki	95	37.5
Perempuan	158	62.5
Jumlah	253	100.0

Secara umumnya, majoriti responden kajian ini terdiri daripada golongan perempuan iaitu seramai 154 bersamaan (62.5 peratus), manakala responden lelaki pula adalah seramai 95 iaitu (37.5 peratus).

Jadual 2 Jawatan dalam parti

Jawatan	n	(%)
Ahli Biasa	184	72.7
Ketua Cawangan	3	1.2
Ketua Muslimat Kawasan	7	2.8
Ketua Pemuda	3	1.2
AJK Muslimat	12	4.7
AJK Cawangan	27	10.7
AJK Pemuda	5	2.0
Bendahari	3	1.2
Setiausaha	8	3.2
Ameera Kawasan	1	.4
Jumlah	253	100.0

Dari segi jawatan dalam PAS, majoriti responden yang terlibat dalam kajian ini merupakan ahli biasa iaitu seramai 184 orang (72.7 peratus). AJK cawangan seramai 27 orang (10.7 peratus) AJK Muslimat kawasan pula seramai 12 orang (4.7 peratus), dan Setiausaha seramai 8 orang (3.2 peratus). responden dipilih secara rawak yang hanya terdiri daripada ahli PAS.

Jadual 3 Asas kepada keputusan untuk mengundi

Agama	n (%)	(%)
Parti	228	90.1
Calon	25	9.9
Jumlah	253	100.0

Majoriti responden iaitu seramai 228 orang (90.1 peratus) memilih parti sebagai asas pemilihan semasa mengundi dalam pilihan raya, manakala hanya 25 orang (9.9 peratus) responden memilih kriteria calon sebagai asas semasa mengundi.

Jadual 4 Respons ahli PAS terhadap pilihan raya

Kenyataan	n(%) STS	n(%) TS	n(%) Setuju	n(%) SS	n(%) Jumlah
PAS menyertai pilihan raya untuk mencapai matlamat perlembagaan parti	6 (2.4)	12 (4.7)	91 (36)	144 (56.9)	253 (100)
Pilihan raya bukan untuk merebut kuasa	10 (4.0)	8 (3.2)	78 (30.8)	157 (62.1)	253 (100)
Walaupun PAS kalah dalam mana-mana pilihan raya tidak bermaksud PAS kalah di akhirat	-	2 (.8)	60 (23.7)	191 (75.5)	253 (100)
Kemenangan akhirat lebih utama dari kemenangan dalam pilihan raya	-	9 (3.6)	52 (20.6)	192 (75.9)	253 (100)

Dapatan kajian berkenaan respons ahli PAS terhadap pilihan raya yang disertai PAS menunjukkan majoriti responden iaitu seramai 144 orang (56.9 peratus) sangat setuju dan seramai 91 orang (36 peratus) setuju bahawasanya PAS menyertai pilihan raya untuk mencapai matlamat perlembagaan parti. Hal ini adalah selari dengan ideologi yang diterapkan oleh pemimpin PAS yang menyatakan pilihan raya merupakan satu wasilah atau pendekatan yang perlu diambil untuk mencapai tujuan, matlamat dan perlembagaan parti terutamanya untuk menegakkan syariat Islam (Mohd Asri, 1982⁶; Yusof Rawa, 1989⁷; Fadzil Noor, 1995⁸ dan Hadi Awang, 2012⁹).

Seterusnya bagi pernyataan pilihan raya bukan untuk merebut kuasa majoriti responden, seramai 157 orang (62.1 peratus) menyatakan sangat setuju, manakala seramai 78 orang (30.8 peratus) setuju. Dalam kenyataan daripada pimpinan utama PAS, penyertaan PAS dalam pilihan raya bukanlah semata-mata untuk merebut kuasa tetapi merebut kebaikan daripada mendapat kuasa untuk melaksanakan syariat Islam (Zulkifli Muhammad, 1964 & Mohd Asri, 1968).

Bagi pernyataan seterusnya ‘walaupun PAS kalah dalam mana-mana pilihan raya, tidak bermaksud PAS kalah di akhirat’ majoriti responden, iaitu sebanyak 191 responden (75.5 peratus) menyatakan sangat setuju, manakala 60 (23.7 peratus) setuju. Respons responden terhadap pernyataan ‘Kemenangan akhirat lebih utama dari kemenangan dalam pilihan raya’ menunjukkan bahawa majoriti rersponden sangat setuju seramai 192 orang (75.9 peratus) dan 52 (20.6 peratus) setuju. Menurut Hadi Awang (2004), segala usaha dan pengorbanan ahli PAS dalam pilihan raya akan mendapat ganjaran pahala di sisi Allah SWT dan kemenangan yang dimaksudkan oleh PAS melalui penjelasan Hadi Awang ialah kemenangan di akhirat kelak, iaitu dengan mendapat keredaan dari Allah SWT¹⁰. Dapatan ini memberi gambaran pemimpin utama PAS berjaya mendoktrinisasikan ahli-ahlinya terhadap dasar dan perjuangan ideologi partinya.

Jadual 5 Respons ahli PAS terhadap kerjasama politik

Kenyataan	n(%) STS	n(%) TS	n(%) Setuju	n(%) SS	n(%) Jumlah
Kerjasama politik dengan parti politik lain adalah satu keperluan	5 (2.0)	36 (14.2)	174 (68.8)	38 (15)	253 (100)
Kerjasama politik ialah bekerjasama menghadapi lawan yang sama	3 (1.2)	5 (2.0)	162 (64.0)	83 (32.8)	253 (100)
Kerjasama politik yang dikemukakan oleh PAS adalah atas nama Islam	-	-	113 (45.1)	139 (54.9)	253 (100)
Kerjasama politik dibuat berdasarkan kepada pertimbangan hukum daripada al-Quran dan Sunnah	-	-	102 (40.3)	151 (59.7)	253 (100)

Kerjasama politik bertujuan untuk merealisasikan cita-cita perjuangan Islam	-	13 (5.1)	114 (45.1)	126 (49.8)	253 (100)
Kerjasama politik mestilah memberikan kebaikan kepada PAS	-	3 (1.2)	9(3.6)	123 (48.6)	253 (100)
Kerjasama politik untuk menegakkan keadilan	-	12 (4.7)	132 (52.2)	109 (43.1)	253 (100)

Secara keseluruhannya, majoriti responden sangat setuju dan setuju dengan pernyataan yang disoal berhubung kerjasama politik PAS. Majoriti responden, iaitu 174 (68.8%) setuju dan 38 (15%) sangat setuju bahawa ‘Kerjasama politik dengan parti politik lain adalah satu keperluan’, manakala terdapat 36 (14.2%) responden tidak bersetuju dan 5 orang (0.2%) sangat tidak bersetuju bahawa kerjasama politik sebagai satu keperluan.

Seterusnya, pernyataan ‘Kerjasama politik yang dikemukakan oleh PAS adalah atas nama Islam’, ‘Kerjasama politik dibuat berdasarkan kepada pertimbangan hukum daripada al-Quran dan Sunnah’, ‘kerjasama politik bertujuan untuk merealisasikan cita-cita perjuangan Islam’ menunjukkan majoriti responden bersetuju dengan pernyataan ini. Hal ini selari dengan matlamat pimpinan utama PAS di mana konsep kerjasama politik ataupun *tahaluf siyasi* yang dikemukakan oleh PAS adalah berdasarkan prinsip ajaran Islam dan pertimbangan hukum daripada al-Quran dan Sunnah dan bukannya dibuat atas dasar semangat perkauman (Hadi Awang, 2010).

KESIMPULAN

Berdasarkan kajian, pengkaji mendapati majoriti ahli PAS konsisten dengan dasar perjuangan parti serta selari dengan matlamat perjuangan yang ingin dicapai oleh pimpinan utama parti. Oleh hal yang demikian, misi dan visi pimpinan parti yang didoktrinisasikan dilihat dapat difahami dengan baik oleh ahli-ahli parti. Hasil kajian ini dapat memberi gambaran umum dengan bukti empirikal bahawa respons ahli PAS terhadap pilihan raya dan juga kerjasama politik PAS adalah seiring dengan ideologi perjuangan PAS.

NOTA

- ¹ Teks ucapan dasar Mohd Asri dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke- 28 pada 23 dan 24 Oktober 1982 (tidak bertajuk).
- ² Teks ucapan dasar Yusof Rawa dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-35 pada 1 dan 2 April 1989 bertajuk “Membina Ketahanan Ummah.”
- ³ Teks ucapan dasar Fadzil Mohd Noor dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke- 41 pada 25, 26 dan 27 Ogos 1995 bertajuk “Menyanggah Fikrah Maddiyyah.”
- ⁴ Teks ucapan dasar Abdul Hadi Awang dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-58 pada 16–18 November 2012 bertajuk “Negara Berkebijakan Teras Perpaduan.”
- ⁵ Teks ucapan dasar Abdul Hadi Awang dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-61 pada 12, 13 dan 14 September 2015 bertajuk “Beristiqamah Hingga Kemenangan”.
- ⁶ “Seperti sama-sama kita maklumi bahawa pilihan raya adalah suatu wasilah atau jalan dan cara untuk mencapai *ghayah* dan matlamat kita sepertimana yang tercatat dalam perlembagaan kita, iaitu matlamat kita sepertimana yang tercatat dalam perlembagaan kita, iaitu matlamat amar ma’ruf dan nahi munkar. Sebagai suatu wasilah, maka kita ikut serta menyemarakkan suasana demokrasi yang menjadi amalan negara kita, ini sesuai dengan igtihad dan ikhtiar politik serta kemampuan kita.” (Mohd Asri, 1982, p.6)
- ⁷ “Apabila kita memilih penyertaan dalam pilihan raya sebagai suatu pendekatan dan aktiviti, maka kita tidaklah keseorangan dalam pemilihan ini” (Yusof Rawa, 1989, p. 12).
- ⁸ Pilihan raya adalah wasilah perjuangan PAS. Sementara matlamat kita ialah mencapai keredzaan Allah SWT. Pilihan raya dan kegiatan PAS yang lain adalah mekanisme untuk mencapai matlamat itu” (Fadzil Noor, 1995, p. 3).
- ⁹ “PAS tetap memilih demokrasi menyertai pilihan raya sebagai wasilah, dari dahulu hingga kini walaupun berdepan dengan demokrasi tanpa moral yang menjadi senjata UMNO/BN yang memegang tampuk pemerintahan sekian lama di negara kita ini” (Hadi Awang, 2012, p. 12).
- ¹⁰ “Kemenangan yang mahu dicapai adalah sebahagian dari usaha mendapatkan reda Allah SWT. Kita berjuang siang dan malam adalah kerana mencari reda Allah SWT. Justeru, marilah kita pastikan diri kita semua dan jemaah yang menjadi platform perjuangan kita memenuhi syarat kemenangan yang telah digariskan oleh Islam dengan makna kemenangan yang sebenar” (Hadi Awang, 2015).

RUJUKAN

Teks ucapan dasar PAS (Muktamar).

Teks ucapan dasar Mohd Asri dalam Mesyuarat Agung Tahunan PAS kali ke-15 dan Ke-16 pada 19, 20, 21 dan 22 April 1968 (tidak bertajuk).

Teks ucapan dasar Mohd Asri dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke- 28 pada 23 dan 24 Oktober 1982 (tidak bertajuk).

Teks ucapan dasar Yusof Rawa dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-35 pada 1 dan 2 April 1989 bertajuk “Membina Ketahanan Ummah”.

- Teks ucapan dasar Fadzil Mohd Noor dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke- 40 pada 10, 11 dan 12 Jun 1994 bertajuk “Ulama’ Teras Kepimpinan Ummah”.
- Teks ucapan dasar Fadzil Mohd Noor dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke- 46 pada 2, 3 dan 4 Jun 2000 bertajuk “PAS Memimpin Perpaduan”.
- Teks ucapan dasar Abdul Hadi Awang dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-50 pada 27–30 Ogos 2004 bertajuk “Memartabatkan Kedaulatan Rakyat”.
- Teks ucapan dasar Abdul Hadi Awang dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-53 pada 1 hingga 3 Jun 2007 bertajuk “Selamatkan Demokrasi, Tegakkan Keadilan”.
- Teks ucapan dasar Abdul Hadi Awang dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-54 pada 15, 16 dan 17 Ogos 2008 bertajuk “PAS Untuk Semua”.
- Teks ucapan dasar Abdul Hadi Awang dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-56 pada 11, 12 dan 13 Jun 2010 bertajuk “Islam Adil Untuk Semua”.
- Teks ucapan dasar Abdul Hadi Awang dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-57 pada 3, 4 dan 5 Jun 2011 bertajuk “Membangun Negara Berkeadilan”.
- Teks ucapan dasar Abdul Hadi Awang dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-58 pada 16–18 November 2012 bertajuk “Negara Berkeadilan Teras Perpaduan”.
- Teks ucapan dasar Abdul Hadi Awang dalam Muktamar Tahunan PAS kali ke-60 pada 18–20 September 2014 bertajuk “Terus Beristiqamah”.
- Wawancara bersama Tuan Ibrahim Tuan Man di Sungai Ramal, Kajang, Selangor. Beliau merupakan Timbalan Presiden PAS bermula 2015 sehingga kini.
- Wawancara bersama Idris Ahmad melalui perbualan telefon selama 30 minit. Beliau merupakan Naib Presiden PAS bermula 2015 sehingga kini.
- Wawancara bersama Hashim Jasin di Pejabat Perhubungan PAS Perlis. Beliau merupakan mursyidul am PAS bermula 2016 sehingga kini.
- Wawancara bersama Mohd Fadli Ghani di Hotel Uniten, Selangor. Beliau merupakan Pengarah Pusat Penyelidikan PAS 2016–kini.